

Journal of Resistance Literature
Faculty of Literature and Humanities
Shahid Bahonar University of Kerman
Year 12, Number 23, Autumn and Winter 2020-2021

An Investigation of the Type of 'Track 143' Adaptation of The Books 'The Third Eye' and 'Akhtar and Agitation Days'

Safiye Moradkhani¹
Mohammad Pirdade Beiranvand²

1. Introduction

During The First World War, most of the poets and writers participated in the war fronts and wrote their poems, experiences, observations and stories in the forms of story, drama or memory. This issue established a new genre in the western literature called 'war literature' or 'resistance'. Often, these works are merely 'war literature' that focuses on the martial men's war in war fields, destruction caused by war, as well as killing people in the front line and behind it.

2. Methodology

Regarding to the cinema adaptation of literary works, the following articles can be referred to: "The comparative analysis of five cinema adaptive films in Iran cinema with the stories text related to them" written by Siyavash Golshiri and Nafise Moradi." "One thousand and one night in literary recreation mirror" written by Rohollah Rozbeh, and, "The role of the media in production of meaning: The comparative analysis of Dash Akel's story and film" written by Zahra Hayati and Reihane Ghandi.

3. Discussion

3.1. A Summary of The Third Eye Novel

This novel is, in fact, a story about thirteen teenage students residing in Bijar, who decided to go to the war frontline together. Despite their parents' dissatisfaction, they could finally get their permission. after

¹ Assistant professor of Persian language and Literature, Lorestan University.
E-mail: safiyeh.moradkhani@yahoo.com

² M.A. student of Lorestan University.

Date of Submission: ۰۱/۰۶/۲۰۲۰

Date of Acceptance: ۰۸/۰۹/۲۰۲۰

having finished their educational course, they all departed to war. The first operation they took part in was Valfajr Mogadamati. They arrived at the paved road between Fakke and Chazabe sooner than they had predicted. These students realized that the military operation was unveiled to the enemy because of the enemy's trick. As a result of this, some of these students were lost, some became captive among this dispatched group. Only one injured person succeeded in coming back to the homeland. All of captives returned to Iran after passing seven years in prison. Also, after fifteen years, lost people's corpses were brought to Iran. But, the main theme in the above mentioned novel is their families' restless waiting.

3.2. A Summary of Akhtar and Agitation Days Story

This book consists of eleven stories, the last of which is *Akhtar and agitation days*. In fact, this story is a summary of *The third eye*. Here, the story writer has omitted the Bajarian's days in captivity and considered Akhtar the same as the hero's mother in *The third eye*. In *The third eye*, Ja'far was Akhtar's son, but he was replaced with Yousof (Joseph) in this story.

3.3. Track 143 Film

Actually, this film is about Olfat and Younos (Joneh). Younos and his three friends went to war. Among these, Younos was lost, one of them was martyred, one person got captive, and only one man became injured and could come back. Throughout fifteen years, Younos' destiny was unknown to Olfat. She was aware of Younos' martyrdom after the returning of the captive man to home.

3.4. Similarities between Film and Book

- 1- Some teenagers' going to war is the story of the book and film.
- 2- In both cases, one person became injured and then was hospitalized in Mashhad Hospital.
- 3- The village inhabitants became informed of captives' conditions through one of the captives.
- 4- One of the young men was martyred.
- 5- One of the villagers' inhabitants went to the war zone as the representative of the villagers.
- 6- One villager that travelled to the war zone in order to find the dispatched teenagers got disappointed.

7- In both the book and the film, the missing person's mother did not know anything about his lost son.

8- The lost person's mother became hopeful after a man's calling, but she came to realize that there was no news about his lost son when visiting that man in his home.

9- The lost soldier's mother was suggested to visit a fortune-teller.

10- The density of Akhtar's or Olfat's lost sons became clear after fifteen years.

11- Akhtar or Olfat believed in the superstitions.

12- Akhtar or Olfat tied a radio to her waist to be aware of her lost son's conditions.

3.5. Differences between Film and Book

1- In *The third eye* Novel and *Akhtar and agitation days* Story, all people from Bijar that went to war, were students. But in the film, all people were working in the mine factory.

2- In the novel and book, the dispatched people came from Bijar in Kordestan. While the dispatched people in the film, were from villages of Kerman.

3- In *The third eye* Novel, the teenagers, at first, were fifteen people. Finally, thirteen people remained after two persons' leaving. In *Akhtar and agitation days*, there were nine people. Seven people remained after two people left that place. And in *Track 143* Film, four people went to war.

4- In the novel, the names of mother and her son were Akhtar and Ja'far Rezaee, whereas in the book, they were Akhtar and Yousof. Their names were Olfat and Younos Mirjalili in the film.

5- Younos gave her mother a radio in the film. While this was not the case in the mentioned books.

6- in *The third eye*, Akhtar had five children and also had a closer relationship with Ja'far in the novel. In *Akhtar and agitation days*, Akhtar had five children, too. But here, she had a closer relationship with Yousof. But, in the film, Olfat had two children, she had a close r relationship with her Younos.

7- In the books, parents did not permit their children to go to war. In fact, the students got permissions based on Imam's order telling that going to the war was a collective duty. While in the film, the teenagers attended the training course secretly.

8- In both books, Ja'far and Younos fell in love with the girl in their neighborhood, called Nahid. But in the film, Younos fell in love with his aunt's daughter named Maryam.

9- Akhtar's husband was alive and helped her in the books. But, Olfat's husband had died long before, in the film.

10- The Bijari teenagers received training in Yazd in books. While in the film, the teenagers' training was in Kermanshah.

11- In the books, the Bijari inhabitants gathered in a special place called Maghar (the site) and asking about their children's conditions. But, in the film, while behind the carpet loom, Olfat got informed by TV about how the military operation was unveiled to the enemy.

12- In the books, one of the parents of those from Bijar came to know about Khalil Agha's son being hospitalized in Mashhad. Whereas, in the film, Olfat went to the mine to see Sayyed Ali where she was informed about Habib being found in a hospital in Mashhad.

13- Samad Agha, as a military man, went to the war zone to get some information about the lost people, in the books. But Sayyed Ali who was a miner, did it in the film.

14- In the books, Akhtar heard from Batoul that Iraq Radio announced the lost people's names after each military operation. But, in the film, Olfat got aware of this by Sayyed Ali.

15- In the books, there was no news about the marriage of Ja'far and Yoosof's beloved. While, in the film, Olfat's sister visited her and got permission from her to accept Maryam's suitor's proposal.

16- In the books, Akhtar's husband wanted her to give Kheirat (eleemosynary) to people. But, in the film, Nane Jan demanded this activity.

17- In the books, one of the neighbors told Akhtar a fortune-teller's name. Then Akhtar visited him. However, in the film, Hossein Agha, working in telephone booth, gave Akhtar the name of a fortune-teller.

18- In the books, an unknown man telephoned Akhtar and told her about her son's being in captivity. Akhtar found that the news was not true and this false news was done by Komalea and counter-revolutionary people. But in the film, a man called Younos Mirjalili's mother instead of Yoonos Mirrahimi.

19- In the books, there was not any news regarding how the martyr's corpse were found. While in the film, a soldier dreamed of the martyr telling him about his burying place.

20- In the books, the martyr's mother tied a radio on her waist for a long time. Ultimately, she heard that her son's corpse was found while she had the radio on her waist. But, in the film, Olfat heard that news when she was separating the radio of her waist.

21- Mash Bagher told the news of the war ending to Akhtar in the books. However, Sayyed Ali announced this news to Olfat in the film.

3.6. Track 143 Film Addaptaion Type of The Third Eye and Akhtar and Agitation Days Books

The type of adaptation in the film was 'Free Adaptation', because the adventure site has been changed from Bijar into Kerman. In this film, the students were replaced by the mine workers. By reducing the characters, she created some new characters. The narration of the novel and book was omniscient and a flashback. The writer changed some names. Also, she deduced the characters into four. There were no parallel story in the film. The success of *Track 143* Film was due to two reasons: First, the film tried to arouse the audiences' identification by its realism. Second, the director borrowings from the film *The immigrant* produced by Hatamikia.

4. Conclusion

Narges Abyar wrote *Akhtar and agitation days* Book and *The third eye* Novel. Later, she made *Track 143* Film based on these books using 'free adaptation'. By some changes like omitting war scenes and the dispatched characters' captivity period, the change of students into mine factory workers, the change of Bijar into Kerman, and especially highlighting the relationship of the mother and one of her special child, the film producer tried to showing a loving relationship between mother and a child. also, the radio was a barrier for mother and child's meeting. When the radio was put aside, this mother reached her child. It is necessary to know that the film producer had no way to achieve her goal except by 'free adaptation.

References [In Persian]:

- Abyar, N. (2006). *The third eye* (1st ed.). Tehran: Teka.
Abyar, N. (2007). *Akhtar and agitation days* (1st ed.). Tehran: Teka.
Abyar, N. (2015). *Track 143* (2nd ed.). Tehran: Soreye Mehr.
Avini, M. (2014). *Secret prospect* (3rd ed.). Tehran: Vahe.

- Davaee, P. (1990). *A dictionary of cinema words* (3rd ed.). Tehran: Publication of Islamic Culture & Guidance Ministry.
- Dehkoda, A. (1998). *Dehkoda's dictionary* (2nd ed., Vol. 2, Mo'een, M., & J. Shahidi, Rev.). Tehran: Institute of Publication & Edition of Tehran University.
- Hamidi Fa'aal, P. (2009). From literature to cinema; from novel to film. *Mahe Adabiyat Ketab*, 3 (3), 3-18.
- Javaheri, M. (2014). *Basic cinema training* (Vol. 1). Retrieved from: www.CineModern.ir:
- Jenikz, W. (2010). *Film literature, position of cinema in humanities* (4th ed., Ahmadiyan, M. & Shahid Hakimian, Trans.). Tehran: Soroosh.
- Jooyani, Sh. (1987). *Modern cinema of the fourth notebook* (1st ed.). Tehran: Avaze.
- Khademi Koolabi, M. (2012). *A dictionary of Holy Defence narrators* (1st ed.). Tehran: Shahed.
- Kheyri, M. (1989). *Adaption for scenario* (1st ed.). Tehran: Soroosh.
- Mo'een, M. (2007). *Persian dictionary* (4th ed., Vol. 1, A. Alizadeh, Rev.). Tehran: Adna.
- Poor Sha'ban, A. (2013). A glance at the history of cinema adaptation from classic Persian literature. *The 7th Conference of Persian Language & Literature* (292-303).
- Toorabi, Z. (2010). *Familiarity with world resistance literature* (1st ed.). Tehran: Boonyad Hefz Arzeshhaye Defa'e Moghadas.
- Track 143. (2018, September 28). Wikipedia. Retrieved from <https://www.fa.m.wikipedia.org>

نشریه ادبیات پایداری

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

دانشگاه شهید باهنر کرمان

۱۳۹۹ پاییز و زمستان سوم، بیست و شماره دوازدهم، سال

بررسی نوع اقتباس شیار ۱۴۳ از کتاب‌های چشم سوم و اختر و روزهای تلواسه

صفیه مرادخانی^۱

محمد پیرداده بیرانوند^۲

چکیده

سینمای اقتباسی، روش مناسبی برای تبدیل آثار ادبی به آثار تصویری است. با این روش می‌توان حوزه شنیداری را با حوزه دیداری وصل و برد تأثیرگذاری اثر را افزون‌تر نمود. در جهان غرب از این روش برای انتقال فرهنگ خود به دیگر ملل بهره فراوانی برده‌اند و می‌برند. در ایران نیز برخی از کارگردانان و فیلم‌نامه‌نویسان ایرانی از این روش بهره برده‌اند. خانم نرگس آبیاری، یکی از موفق‌ترین کارگردان‌ها در گونه سینمای اقتباسی - حداقل در مرزهای ایران - است. او با تولید فیلم شیار ۱۴۳ از روی رمان «چشم سوم» و کتاب «اختر و روزهای تلواسه» توانست بستری را برای انتقال مظلومیت مادران مفقودین جنگ فراهم آورد. او با بهره بردن از شیوه اقتباس آزاد و ایجاد تغییراتی - همچون مکان، نام افراد، تعداد شخصیت‌های فیلم نسبت به کتاب، تغییر در برخی کنش‌های افراد فیلم نسبت به کتاب و ... - سعی در ایجاد رابطه‌ای عاشقانه - همچون یعقوب و یوسف - میان مادر و فرزندی را دارد که با جنگ، میان او و فرزند فاصله افتاده است و مانع وصل را رادیوی بر کمر مادر قرار داده؛ رادیویی که با باز شدن آن از کمر مادر، دیدار میسر می‌گردد. در این مقاله ما برآنیم تا با بررسی تفاوت‌ها و تشابهات میان فیلم شیار ۱۴۳ و رمان چشم سوم و اختر و روزهای تلواسه

^۱ . استادیار زبان و ادبیات فارسی، دانشکده زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه لرستان. (نویسنده مسئول):

(safiyeh.moradkhani@yahoo.com)

^۲ . دانشجوی زبان و ادبیات فارسی، دانشکده زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه لرستان.

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹-۰۷-۰۳ تاریخ پذیرش نهایی: ۱۳۹۹-۰۸-۱۴

نوع اقتباس اثر و میزان وفاداری فیلم نسبت به کتاب را بسنجیم. این مقاله به روش تحلیلی-توصیفی تدوین شده است.

واژه‌های کلیدی: سینما و ادبیات دفاع مقدس، رمان چشم سوم، کتاب اختر و روزهای تلواسه، فیلم شیار ۱۴۳

۱- مقدمه

در خلال جنگ جهانی اول گروه زیادی از شاعران و نویسندگان اروپایی... در جبهه‌های جنگ شرکت داشتند؛ در نتیجه شاعران از همان آغاز و با حضور در جبهه‌ها و دیدن صحنه‌های جنگ و نبرد به سرودن شعر پرداختند. این نویسندگان اغلب پس از بازگشت از جبهه و پایان جنگ، تجربه‌ها و دیده‌های خود را به صورت داستان یا نمایشنامه درآوردند و نسبت به چاپ آن اقدام کردند؛ از سوی دیگر برخی از این رزمندگان به نوشتن خاطرات دوران جنگ پرداختند و آن‌ها را به صورت خاطرات جنگی چاپ کردند. این مساله در ادبیات غرب، ژانر جدیدی به نام «ادبیات جنگ» را پدید آورد. در میان این آثار، وجود برخی از داستان‌ها، محققین و منتقدین را متقاعد می‌سازد تا آن را تحت عنوان «ادبیات مقاومت» طبقه‌بندی کنند. اغلب این آثار صرفاً ادبیات جنگ‌اند؛ ادبیاتی که به جنگ و ستیز سربازان در جبهه‌های جنگ و خرابی و ویرانی‌های ناشی از جنگ و نیز کشتار مردم در جبهه و پشت جبهه می‌پردازد (ن.ک: تراپی، ۸۹: ۱۲۵-۱۲۴).

۱-۱- بیان مسئله

در ایران «با شروع جنگ تحمیلی در پایان تابستان ۱۳۵۹، ادبیات جنگ ... پدید آمد» (میر عابدینی، ۸۰: ج ۳/ ۸۸۹) که تا به حال به حیات خود ادامه داده و به عنوان یکی از گونه‌های ادبی مهم ایران شناخته شده است. از میان نویسندگانی که در این باره دست به قلم برده و به نگارش آثاری پرداخته‌اند؛ می‌توان از خانم نرگس آبیاری نام برد. او آثار فراوانی را در این رابطه خلق کرده، از میان آثار او رمان چشم سوم و کتاب اختر و روزهای تلواسه به وسیله خودش تبدیل به فیلم شیار ۱۴۳ شده است. نویسنده در این اثر با استفاده از اقتباس آزاد و بهره بردن از شگرد پس نگاه و حالت مستندگونه دادن به اثر خود سعی داشته با تغییرات

عمده‌ای که در متن فیلم‌نامه نسبت به کتاب می‌دهد، مفهومی خاص را القا نماید. او برای این کار شخصیت‌های اضافی رمان چشم سوم را تقلیل و به چهار نفر بدل می‌کند و شخصیت الفت و یونس را محور داستان خود قرار می‌دهد. او حتی مکان، دیالوگ‌ها، روند داستان را دستکاری می‌کند تا با این کار رابطه عاشقانه میان مادر و فرزند را بسازد. رابطه یعقوب و یوسف بازآفرینی کند. رابطه مادر و فرزند که تا رادیوی کمر مادر- که همان پرده حایل میان او و فرزندش است- از میان نمی‌رود، دیدار حاصل نمی‌آید و او به یوسف گمگشته خود نمی‌رسد.

۱-۲- تعاریف

در اینجا لازم است برخی از مفاهیم همچون اقتباس، سینمای اقتباسی و انواع اقتباس را توضیح دهیم.

تعریف اقتباس: در فرهنگ لغت دهخدا ذیل واژه اقتباس آمده که «اقتباس: فراگرفتن... گرفتن علم. علم آموختن از کسی...» (دهخدا، ۷۷: ج ۲/ ۳۱۱۲) در فرهنگ فارسی نیز ذیل واژه اقتباس آمده که «گرفتن، اخذ کردن، آموختن، فراگرفتن. آوردن آیه‌ای از قرآن یا حدیثی در نظم و نثر بدون اشاره به مأخذ» (معین، ۸۶: ج ۱/ ۱۷۸) تعریف دیگر از اقتباس در فرهنگ اصطلاحات ادبی و نظریه ادبی نوشته:

«جی. ای. کادن» آمده، آنجا که می‌نویسد: «اقتباس [بازآفرینی یک اثر از یک واسطه بیان در واسطه بیان مناسب دیگر، مثل بازآفرینی رمان‌ها، نمایشنامه‌ها به صورت فیلم یا سناریوی تلویزیون می‌باشد.]» (حمیدی فعال، ۸۸: ۱۰) با تعاریف بالا می‌توان مفهوم اقتباس را این گونه تعریف کرد: اقتباس نوعی «تبدیل آفرینش‌گرانه یک نظام نشانه‌ای از یک واسطه بیان به نظامی نشانه‌ای در واسطه بیان دیگر می‌باشد.» (همان: ۱۰)

تعریف «سینمای اقتباسی»

«اقتباس عبارت است از انتخاب موضوع یا موضوعاتی برای فیلم از منابع گوناگون ادبی و بیان آن‌ها از طریق علائم و قراردادهای موجود در سینما.» (خیری، ۶۸: ۱۵)

انواع اقتباس از سینما: شاید در یک دسته‌بندی قراردادی بتوان گفت، در سینما برای اقتباس از ادبیات، حداقل سه روش اساسی وجود دارد که می‌توان هر کدام را.... به شرح زیر مورد استفاده قرارداد.

الف) اقتباس آزاد: همانند «انیمیشن [پویانمایی] شیر شاه» محصول ۱۹۹۴ که اقتباسی آزاد از نمایشنامه معروف هملت شکسپیر است.

ب) اقتباس وفادارانه: «فیلم ۱۹۸۴» ساخته ایکل رادفورد که از روی کتابی به همین نام از نویسنده مشهور انگلیسی، جرج اورول ساخته شده است.

پ) اقتباس لفظ به لفظ: فیلم «چه کسی از ویرجینیا ولف» ساخته مایک نیکولز براساس نمایشنامه‌ای از ادوارد آلبی. (پورشبانان، ۹۲: ۲۹۴-۲۹۶)

۱-۳- ضرورت و اهمیت تحقیق

آثار داستانی دفاع مقدس یکی از مهم‌ترین منابع فیلمسازان این حوزه به شمار می‌آید. با این همه به دلایل مختلف، اقبال سینماگران دفاع مقدس به این گونه آثار اندک بوده است؛ به گونه‌ای که از حجم انبوه آثار ادبی تولید شده، تنها بخش کمی در قالب اقتباس سینمایی تولید شده‌اند. پژوهش‌هایی از این دست، ضمن بررسی جوانب مختلف اقتباس سینمایی، زمینه را برای رویکرد سینماگران با آثار داستانی دفاع مقدس فراهم می‌کند.

۱-۴- هدف تحقیق

در این تحقیق برآنیم تا با بررسی فیلم شیار ۱۴۳ و مقایسه آن با رمان چشم سوم و کتاب اختر و روزهای تلواسه نوع اقتباس اثر را بررسی کرده، میزان وفاداری فیلم به اثر را نشان دهیم.

۱-۵- پیشینه تحقیق

در باب اقتباس سینما از آثار ادبی می‌توان به مقالاتی همچون «تحلیل تطبیقی پنج فیلم سینمایی اقتباسی در سینمای ایران با متن داستان‌های مربوط به آن‌ها» نوشته سیاوش گلشیری و نفیسه مرادی، «فیلم هزار و یک شب در آیین بازآفرینی ادبی» نوشته روح الله روزبه، «نقش رسانه در تولید معنا: تحلیل تطبیقی داستان و فیلم داش آکل» نوشته زهرا حیاتی و ریحانه قندی و... نام برد. با این حال پس از جستجوهای فراوان، هیچ مطلب مشابهی با این موضوع یافت نشد.

۲- بحث

۲-۱- خلاصه رمان چشم سوم

«این رمان... داستان ۱۳ تن از دانش‌آموزان نوجوان ساکن شهرستان بیجار... است که تصمیم می‌گیرند با هم به جبهه بروند، اما اطرافیان با این امر مخالفت می‌ورزند. آن‌ها که عزمشان را برای رفتن جزم کرده‌اند، به هر شکل ممکن رضایت آنان را فراهم می‌آورند و بعد از گذراندن دوران آموزشی در یزد عازم جبهه می‌شوند.

اولین عملیاتی که در آن شرکت می‌کنند، والفجر مقدماتی است و... نیروها بسیار زودتر از زمانی که پیش‌بینی می‌کردند، به جاده‌ای آسفالتی بین «فکه» و «چزابه» می‌رسند. فرمانده می‌گوید:

- هر چه پیش آید در همین جا پیش می‌آید.

مدتی انتظار و مشاهده نشدن اثر و نشانی از عراقی‌ها سبب می‌شود تا مسافتی را بی‌محابا پیشروی کنند و به دشتی برسند که مملو از تانک‌های ضد موشک و ادوات بسیار پیشرفته زرهی دشمن است. دیدن این صحنه، فرماندهان عملیات را متوجه حیلۀ دشمن و لو رفتن عملیات می‌نماید. دیری نمی‌پاید که دستور عقب‌نشینی صادر می‌شود و تانک‌ها و نفربرها با سرعتی بیشتر از زمان پیشروی برای گریختن از مهلکه به سوی خطوط خودی به حرکت درمی‌آیند... دشمن با آمادگی و آگاهی کامل، تمام راه‌های عقب‌نشینی را سر فرصت بسته و درصدد آن است که حتی‌المقدور نفرات را اسیر کند و ادوات زرهی را به غنیمت بگیرد و هرگونه مقاومتی را نیز درهم بشکند. نبردی سخت در حال فرار و گریز میان دو طرف درمی‌گیرد. شیرازه‌نیروهای خودی از هم می‌پاشد و فرجام این عملیات همان چیزی می‌شود که دشمن طراحی کرده است.

از گروه اعزامی بیجار، تعدادی مفقود و شماری دیگر، اسیر می‌شوند و تنها یک نفر از جمع آن‌ها زخمی برمی‌گردد. اسرا بعد از تحمل ۷ سال اسارت، همراه دیگر آزادگان به وطن باز می‌گردند. ۱۵ سال بعد هم، مفقودشدگان با پیدا شدن پلاک‌ها و نشانی‌هایشان تشییع می‌شوند؛ اما آنچه که موضوع محوری و دستمایۀ اصلی رمان برای گسترش داستانی و پیش

بردن ماجراهای آن می‌شود، انتظار طاقت‌سوزی است که خانواده‌های آنان در طول این سالیان متوالی تحمل می‌کنند.» (خادمی کولابی، ۹۱: ۶۹-۷۱)

۲-۲- خلاصه داستان اختر و روزهای تلواسه

این کتاب، حاوی یازده داستان و آخرین داستان این مجموعه اختر و روزهای تلواسه می‌باشد که عنوان این کتاب هم از آن گرفته شده است؛

«این داستان، در واقع کوتاه شده همان رمان «چشم سوم» است که نویسنده به اقتضای ماهیت این مجموعه ... حوادث [مربوط به ماجرای اسارت بیجاری‌ها را] حذف کرده و نام بعضی از شخصیت‌ها را تغییر داده و نام اختر در عنوان این مجموعه، همان نام مادر قهرمان اصلی رمان چشم سوم است، با این تفاوت که در آن رمان، اسم پسر اختر، جعفر بوده، ولی در این کتاب به یوسف بدل شده است.» (خادمی کولابی، ۹۱: ۷۳)

۲-۳- خلاصه فیلم «شیار ۱۴۳»

فیلم شیار ۱۴۳ داستان الفت و یونس را روایت می‌کند. یونس به همراه سه تن از دوستان خود به جبهه می‌رود و در همان اوایل عملیات، عملیات لو می‌رود و سه تن از این چهار نفر مفقود می‌شوند؛ بعد از مدتی معلوم می‌شود که از این چهار نفر یک نفر به شهادت رسیده و یک نفر با دستور عقب‌نشینی‌ای که به گروه آن‌ها رسیده، به عقب برگشته و دیگر از مابقی خبری نیست؛ بعد از آنکه جنگ به پایان می‌رسد، یک نفر از آن‌ها که اسیر شده باز می‌گردد و فقط سرنوشت یونس بر کسی معلوم نیست و الفت در نبود فرزند روزهای تلخی را می‌گذراند و منتظر است و نمی‌داند پسرش اسیر شده یا در جنگ کشته شده، این مادر رنج کشیده مدت‌ها صبر می‌کند و دائم منتظر شنیدن خبری از فرزند مفقود خود است تا اینکه بعد از ۱۵ سال خبر شهادت فرزندش را به او می‌دهند.

۲-۴- تفاوت‌ها و تشابهات فیلم و کتاب

۲-۴-۱- تشابهات فیلم و کتاب

۱. داستان کتاب و فیلم راوی رفتن چند جوان به جبهه است.
۲. در کتاب و فیلم شاهدیم یک نفر از جمعی که به جبهه رفته، مجروح می‌شود و سر از بیمارستانی در مشهد درمی‌آورد.

۳. در کتاب و فیلم شاهدیم که اهالی روستا از طریق یکی از افراد اعزامی به جبهه - که اسیر شده- از وضعیت برخی از اسرا با خبر می‌شوند.
۴. در کتاب و فیلم شاهدیم یکی از افراد اعزامی شهید می‌شود.
۵. در کتاب و فیلم شاهدیم یکی از اهالی روستا که با منطقه جنگی آشناست از سوی آنها به منطقه فرستاده می‌شود.
۶. در کتاب و فیلم شاهدیم فردی که از سوی اهالی روستا به جبهه آمده تا از مفقودین اطلاعی به دست آورد، خود از پی‌جویی وضع آنها ناامید می‌شود.
۷. در کتاب و فیلم شاهد ماجرای مفقودی هستیم که مادرش جوایای حال اوست و هیچ خبری از او نمی‌یابد.
۸. در میانه کتاب و فیلم شاهدیم مادر رنج کشیده‌ای که فرزندش مفقود شده به وسیله فردی که به او زنگ زده امیدوار می‌شود که فرزندش زنده و اسیر بوده و قرار است بازگردد؛ ولی هنگام رفتن به منزل آن آزاده می‌فهمد، هیچ خبری در کار نیست.
۹. در کتاب و فیلم شاهدیم که به مادری که فرزندش مفقود شده و کسی از او خبر ندارد پیشنهاد می‌دهند نزد سرکتاب باز کنی برود.
۱۰. در کتاب و فیلم شاهدیم بعد از ۱۵ سال سرنوشت فرزند مفقود اختر -در رمان- و الفت -در فیلم- معلوم می‌شود.
۱۱. در کتاب و فیلم شاهدیم شخصیت اختر -در رمان- و الفت -در فیلم- به خرافات اعتقاد دارد؛ مثلاً در کتاب رمان «چشم سوم» می‌خوانیم:
 «آقا درخت گرویدی میان حیاط را که شاخ و برگ از حد گذرانده بود و باید که هرس می‌شد، هرس که کرد، دو روز و دو شب اختر سر به گریه گذاشت و می‌گفت: «نکبت هرس درخت، دامنمان را می‌گیرد. حالا ببینید به کجا بخورد... اگر آسمان به زمین می‌آمد و زمین به آسمان، محال بود که یکشنبه شب ناخن بگیرد. سگ را که می‌شنید زوزه می‌کشد، صدقه می‌داد و باد که نردبان روی مبال را از سینه دیوار روی زمین دمر می‌کرد - شده است صدبار - می‌رفت بالای بام و نردبان را صاف می‌کرد.» (آبیار، ۸۵:

در جای دیگر کتاب می خوانیم:

«لنگه کفش دمر را صاف می کرد که بدیمن نباشد...» (همان: ۲۷۴)

در فیلم نیز می بینیم:

فردوس می گوید:

«درخت گردو را می گفت شاخ و برگش رو نزنید. می گفت: بدیمنی می آره. سگ زوزه می کشید می گفت: نکنه خبر بدی رو بیارن نردبان می افتاد کفشمون می افتاد صافشون می کرد. می گفت: سفیدی خوب نیست از خونه بیرون بدید، می گفت: خوب نیست.» (دقیقه ۴۹ فیلم شیار ۱۴۳)

۱۲. در کتاب و فیلم شاهدیم یکی از شخصیت های اصلی برای آنکه از حال فرزند مفقود خود خبری کسب کند، رادیویی را بر کمر خود می بندد.

۲-۴-۲- تفاوت های فیلم و کتاب

۱. در رمان چشم سوم و کتاب اختر و روزهای تلواسه افرادی که از بیجار به جبهه می روند همه دانش آموز دبیرستانی هستند و برخلاف میل و اراده والدین به جبهه می روند.

در فیلم شیار ۱۴۳ افرادی که به جبهه می روند، همه در کارخانه معدن کار می کنند و حتی یونس دانشجوی سال اول رشته مهندسی است و سنش ۱۹ سال است.

۲. در رمان چشم سوم و کتاب اختر و روزهای تلواسه، افرادی که می خواهند به جبهه بروند از بیجار کردستان هستند؛ ولی در فیلم شیار ۱۴۳ داستان در یکی از روستاهای کرمان می گذرد و جوانان کرمانی هستند.

۳. در رمان چشم سوم تعداد دانش آموزان اعزامی به جبهه در ابتدای امر ۱۵ نفرند و در آموزشی دو نفر از آنها می روند و فقط ۱۳ نفر باقی می ماندند. در کتاب اختر و روزهای تلواسه، افرادی که از بیجار به جبهه رفته اند ۹ نفرند که دو نفر آنها فرار می کنند و فقط ۷ نفر هستند که باقی می ماندند. ولی در فیلم شیار ۱۴۳ تعداد افرادی که به جبهه می روند ۴ نفرند.

۴. یکی از شخصیت‌هایی که در رمان چشم سوم، قسمتی از داستان به وسیله او پیش می‌رود، مادری به نام اختر است و فرزند او که به جبهه می‌رود، جعفر رضایی نام دارد؛ این دو شخصیت در کتاب اختر و روزهای تلواسه، اختر و یوسف نام دارند. در فیلم شیار ۱۴۳ نام اختر به الفت و فرزندش به یونس میر جلیلی تغییر یافته است.
۵. در فیلم شیار ۱۴۳ شاهدیم یونس به‌عنوان هدیه برای مادر خود رادیویی را تهیه کرده است؛ ولی از این ماجرا در رمان چشم سوم و اختر و روزهای تلواسه خبری نیست.
۶. در رمان چشم سوم، اختر دارای پنج فرزند به نام‌های فردوس و حورا، محسن و سعید و جعفر که از همه بیشتر اختر با جعفر اخت است. در کتاب اختر و روزهای تلواسه، اختر دارای پنج فرزند است که نام آن‌ها عبارت است از: حورا و فردوس، محسن و سعید و یوسف که اختر از همه بیشتر با یوسف اخت می‌باشد. ولی در فیلم شیار ۱۴۳ نام فرزندان الفت فردوس و یونس است که الفت از همه بیشتر با یونس اخت است.
۷. در رمان چشم سوم و کتاب اختر و روزهای تلواسه، دغدغه دانش‌آموزان اذن پدر و مادر برای حضور در جبهه است که با فرمان امام^(ره) مبنی بر واجب کفایی بودن حضور در جبهه همگی اجازه حضور پیدا می‌کنند؛ ولی در فیلم شیار ۱۴۳ چهار نفر که می‌خواهند به جبهه بروند به‌صورت پنهانی به آموزشی می‌روند و والدین خود را در عمل انجام شده قرار می‌دهند.
۸. در رمان چشم سوم بعد از آنکه جعفر از آموزشی بازمی‌گردد، می‌فهمیم او عاشق دختری است که نامش را از اختر پنهان کرده و اختر هرچه سعی می‌کند، نام آن دختر را بفهمد؛ ولی جعفر نام آن دختر را نمی‌گوید و در امتداد داستان معلوم می‌شود که این دختر، یکی از همسایگان است و شاید نامش ناهید باشد و جعفر پیش از یکی دوبار او را ندیده، در کتاب اختر و روزهای تلواسه هم شاهد این ماجرا هستیم؛ ولی در فیلم شیار ۱۴۳ می‌بینیم که جریان به گونه‌ای دیگر است و

یونس عاشق دختر خاله خود - مریم - است و مریم از کودکی با یونس بزرگ شده است.

۹. در رمان چشم سوم و کتاب اختر و روزهای تلواسه، شاهدیم همسر اختر زنده است و در خانه، کنار اختر و کودکش است؛ ولی در فیلم شیار ۱۴۳ می‌شنویم که همسر الفت بنا بوده، خیلی وقت پیش در هنگام کار فوت کرده، الفت با کار کردن خود، فرزندان را بزرگ کرده و شاهدیم نه جان نیز در خانه آنها زندگی می‌کند.

۱۰. در رمان چشم سوم و کتاب اختر و روزهای تلواسه می‌خوانیم آموزشی بیجاری‌ها در شهر یزد و در دانشسرای طالقانی آزاد شهر می‌باشد؛ ولی در فیلم شیار ۱۴۳ آموزشی بیچه‌ها در کرمانشاه است.

۱۱. در رمان چشم سوم و کتاب اختر و روزهای تلواسه از نحوه اطلاع شدن بیجاری‌ها و رفتن آنها به مقر خبری نداریم فقط می‌خوانیم همگی در مقر جمع شده، جویای حال فرزند خود هستند، در ضمن از نحوه اطلاع اختر از ماجرا نیز سخنی به میان نمی‌آید؛ ولی در فیلم شیار ۱۴۳ شاهدیم الفت؛ در حالی که در پشت دار قالی است از طریق تلویزیون از اخبار مربوط به عملیات و چگونگی لو رفتن آن با خبر می‌شود.

۱۲. در رمان چشم سوم و کتاب اختر و روزهای تلواسه، یکی از والدین اعضای اعزامی از بیجار، در خانه خلیل آقا از طریق تلفن نسبت به بستری بودن پسر خلیل آقا در بیمارستان مشهد مطلع می‌شود؛ ولی در فیلم شیار ۱۴۳ می‌بینیم که الفت به معدن نزد سید علی می‌رود و سید علی به او خبر پیدا شدن حیب در بیمارستانی در مشهد را می‌دهد.

سید علی: می‌گن حیب رو تو بیمارستان امام رضای مشهد پیدا کردن. (دقیقه ۳۳:۴۷ فیلم شیار ۱۴۳)

۱۳. در رمان چشم سوم و کتاب اختر و روزهای تلواسه، شاهدیم صمد آقا فردی نظامی است و دارای دو پسر که صالح دومین آنهاست و حال برای کسب خبر از حال بیچه‌های مفقود به جبهه آمده، ولی در فیلم شیار ۱۴۳ سید علی، معدنچی است و

دارای دو دختر و یک پسر است و حال در پی مفقودین به جبهه آمده - البته در ضمن فیلم می‌فهمیم که سید علی سالیان قبل، در این منطقه سرباز ژاندارمری بوده. ۱۴. در رمان چشم سوم و اختر و روزهای تلواسه، اختر در پنجشنبه آخر سال از مادر یونس - بتول خانم - می‌شنود که رادیو عراق بعد از هر عملیاتی نام اسرای گرفته شده در جنگ را از طریق رادیو اعلام می‌کند، ولی در فیلم شیار ۱۴۳ سید علی به الفت می‌گوید:

سید علی: باید گوش به زنگ رادیو باشیم که ببینیم اسامی اسرا را اعلام می‌کنن یا نه
الفت: رادیو

سید علی: رادیو عراق. (دقیقه ۳۴:۰۰ فیلم شیار ۱۴۳)

و بعد از این الفت دائم رادیویی همراه خود دارد.

۱۵. یکی دیگر از تفاوت‌های کتاب و فیلم زمانی است که از طریق رادیو از حال عده‌ای از مفقودین با خبر می‌شویم، در رمان چشم سوم و کتاب اختر و روزهای تلواسه این واقعه این‌گونه بیان می‌شود:

«اختر به تشر آقا بلند شد و رادیو را برداشت تا ببرد میان زاغه که محسن دستپاچه، خود را از میان در به حیاط انداخت و گفت: ننه ... ننه ... خبر ... خبر ...»

دل اختر به هم تنبید. پیش دوید و گفت: چه شده؟ ... ها ... بگو! پسر نفس راست کرد و گفت: فردا ساعت نه برو خانه ستاریها. بابای جمیل را دیدم. گفت: بابای سید یحیی پیش رادیو بوده که با داوود ستاری حرف می‌زنند. او هم فوری صدایش را ضبط می‌کند. فردا می‌خواهند به خانه ستاریها نوار را بگذارند و همه بشنوند.» (آبیار، ۲۰۰۸: ۲۰۰)

بعلاز این اختر به همراه تمام بیجاری‌هایی که فرزندانشان مفقود شده در خانه ستاریها که تازه دخترشان را از دست داده اند جمع می‌شوند.

پدر سید یحیی دکه را زد. صدای خش‌خش به گوش رسید و صدای مبهم عراقی‌ها که با هم عربی حرف می‌زدند. کسی با لهجه عربی اما به فارسی گفت:

خودت را معرفی کن؛ و بعد صدای گنگ داوود که به آرامی و شمرده حرف می‌زد، به گوش رسید:

- من داوود ستاری، اهل بیجار، در تاریخ ۶۱/۱۱/۲۱ به اسارت نیروهای عراقی درآمدم...
- ما هفت نفر بودیم که به خواست خودمان به جبهه اعزام شدیم. در حال حاضر، از حال و روز دو نفر با خبر هستیم. سید یحیی احسانی اسیر شده و در همین اردوگاه است. ...
- بله باید این را اضافه کنم که متأسفانه از جمع ما، صالح دارابی به شهادت رسیده است. به این قضیه یقین داریم؛ برای آنکه سید یحیی احسانی در کنارش بوده و با چشم خودش دیده.
- متأسفانه از سرنوشت چهار نفر دیگر بی‌اطلاعیم. با چشمان خودم جمیل مرادی را دیده‌ام که زخمی شده بود؛ یوسف رضوان هم همینطور. یوسف رضوان تا لحظه اسارت با من بود، من را از او جدا کردند و زودتر از منطقه بیرون بردند...» (همان: ۲۰۳-۲۰۱)

ولی در فیلم شیار ۱۴۳ این ماجرا این گونه نمایش داده می‌شود.

زنی از اهالی روستا در کوچه ننه جان را می‌بیند و می‌گوید:

- حسین آقا تلفن چی تو تلفن خونه بوده داشته به رادیو عراق گوش می‌کرده صدای اسیرای ده خودمونو ضبط کرده گفته همتون جمع بشین بیاید اونجا.
- ننه جان به خانه تلفن چی می‌رود و می‌نشیند و صدای رادیو ضبط باز می‌شود.
- من جلال وفایی اعزامی ...
- خانه غرق شادی می‌شود ولی در همه‌ش شادی صدا ادامه پیدا می‌کند و می‌گوید:
- ... متأسفانه از جمع ما مصطفی علی خانی ... کنار خودم بود با چشم خودم دیدم همه ناراحت می‌شوند بالاخص پدر و مادر علی خانی بعد از آن ننه جان نیز برای یونس ناراحت می‌شود؛ ولی زنی که کنار اوست می‌گوید:
- امیدت به خدا باشه خبر شهادت یونس که نداد. (دقیقه ۴۳:۰۰ فیلم شیار ۱۴۳)

۱۶. در رمان چشم سوم و کتاب اختر و روزهای تلواسه خبری از ازدواج دختر مدنظر جعفر - در رمان چشم سوم - و یوسف - در کتاب اختر و روزهای تلواسه - نیست؛ ولی در فیلم شیار ۱۴۳ شاهدیم خواهر الفت نزد او می‌رود و از الفت برای دخترش اجازه می‌گیرد که به خواستگار مریم جواب مثبت بدهند.

۱۷. در فیلم شیار ۱۴۳ صحنه‌ای وجود دارد که الفت نزد سید علی در کارخانه می‌رود و با او شروع به درد دل می‌کند و می‌گوید:

الفت: دلم آشوبه

سید علی: خوب بگو ببینم چطور شد

الفت: نمی‌دونم نماز می‌خونم حواسم پیش یونسه. استغفار می‌کنم. دوباره می‌خونم. دوباره حواسم پرت می‌شه. یه جوری شدم از هرگناه کوچکی می‌ترسم؛ می‌ترسم دهن باز کنم یه حرفی به کسی بزنم، غیبت کسی بشه خبر بدی از یونسم واسم بیارن. سید علی: داری یونس برای خودت بزرگ می‌کنی به والله داری از یونس برا خودت بُت می‌سازی. بابا امانتی بهت داد. حالا پیش گرفته یا پیش نگرفته؛ باید راضی باشی به رضاش. (دقیقه ۵۰:۰۰ فیلم شیار ۱۴۳)

حال آنکه این‌گونه صحنه‌ای در رمان چشم سوم و کتاب اختر و روزهای تلواسه، هم وجود دارد که همین سخن‌هایی که از زبان سید علی می‌شنویم از دهان شوهر اختر گفته می‌شود و برخی دیگر کلنجارهایی است که الفت با خود دارد.

«آقا می‌گفت: «زن توکل کن بر خدا... راضی باش به رضایش» و اختر به زبان می‌گفت که توکل کرده ام، اما می‌دانست که توکلش ضعیف است و همه وجودش را تمنایی پرکرده است که فروکش نمی‌کند. هر شب خود را سین جیم می‌کرد و می‌جوید و به روزش نگاه می‌کرد. «امروز چه کرده ام خدا نکند صبح که برزخ شدم سر بچه‌ها، از من کدورتی گرفته باشی. نکند سرم را که برای حرف‌های خاله صفورا تکان دادم، غیبت به درگاہت کرده باشم. نماز ظهرم که دیر شد، آقا به حرفم گرفته بود، نکند جعفر را بگیری به خاطرش.» (آبیار، ۱۵: ۲۷۳-۲۷۴)

۱۸. در رمان چشم سوم و کتاب اختر و روزهای تلواسه، ماجرای فوت شوهر اختر را بیان می‌کند و تقاضای او از اختر که برای جعفر - در رمان چشم سوم - و یوسف - در کتاب اختر و روزهای تلواسه - خوان در مزارستان بگیرد. در فیلم شیار ۱۴۳ شاهد همین امر هستیم؛ ولی نه با محوریت شوهر الفت، بلکه با محوریت ننه جان.

۱۹. در رمان چشم سوم و کتاب اختر و روزهای تلواسه، شاهدیم اختر از زبان همسایه‌ها نام سر کتاب باز کنی می‌شنود و برای اطلاع از حال فرزندش نزد او می‌رود.

«اختر جلو کشید و رویش را بسته‌تر گفت و حواسش بود که روده‌درازی نکند تا صدای مرد به تشر بلند شود.

- پسر، حاج آقا ... هفت سال و نیم است که مفقود شده... دیگر طاقتم دارد از دست می‌رود. می‌خواهیم ببینید آمدنی هست یا نه؟ اسیر است؟ ... شهید است؟ ... زخمی است؟ ... آخر چه شده ... هفت سال و نیم چشم‌انتظاری کم نیست آقا ... تا پایش را در جبهه گذاشت ... همان اول کار این طور شد.

آقا ذبیح ... صفحه‌ای باز کرد و نگاهی انداخت. کمی که گذشت، سرش را از تو کتاب بلند کرد و گفت:

- برو مادر ... خیالت جمع باشد ... پسر ت می‌آید ... مابین سی تا چهل و پنج روز دیگر. صلوات ظهر هم می‌آید. برو ... عمرش هنوز به دنیاست.

اختر گفت:

- خدا از دهنش بشنود!

خدا نگهدار گفت و از خانه راه به بیرون کشید ... و سمت سعید رفت که پای موتور انتظار می‌کشید. «آبیار، ۱۵: ۳۰۷-۳۰۹»

حال اینکه در فیلم شیار ۱۴۳ شاهدیم حسین آقا تلفن چی، نام سر کتاب باز کنی را به اختر می‌گوید و از او می‌خواهد نزد سر کتاب باز کن برود؛ الفت بر اثر اصرار حسین آقا تلفن چی به همراه حسین آقا نزد سر کتاب باز کن می‌رود، ولی بعد از آن مدتی بدون آنکه نوبتش برسد خانه سر کتاب باز کن را ترک می‌کند.

۲۰. در یکی از فصول رمان چشم سوم - فصل سی و پنجم - و کتاب اختر و روزهای تلواسه - صفحات ۲۱۹ تا ۲۲۴ - آمده که فردی ناشناس به اختر زنگ می‌زند و

می‌گوید برادرم با پسر شما در یک اردوگاه بوده و پسر شما اسیر است و بازخواهد گشت. نشانی می‌دهم فردا بیا خانه ما تا از برادرم از احوال فرزندتان باخبر شوید. چون فردا اختر به خانه آن آزاده می‌رود می‌فهمد که خبری در کار نیست و این کار کومله‌ها و ضد انقلاب بوده تا او را دست بیاندازند؛ ولی در فیلم شیار ۱۴۳ همین ماجرا با اندکی تفاوت اتفاق می‌افتد؛ یعنی آنکه می‌فهمیم برادر آزاده، شماره فردی به نام یونس میر رحیمی را می‌خواسته که اشتباً شماره یونس میر جلیلی را به دست می‌آورد و به الفت زنگ می‌زند.

۲۱. در رمان چشم سوم، اختر در حالی که از دخترهایش جدا شده و در گوشه‌ای به تنهایی در مراسم عاشورای حسینی شرکت کرده و در حال تماشای دسته‌جات عزاداران است:

«کسی چادر اختر را گرفت و کشید. اختر روگرداند. سعید بود. موها و ریش‌هایش را خاک گرفته بود.

- مادر ... بیا کنار ...

اختر کنار کشید...

سعید مادر را ورنده‌از کرد:

- آن رادیو را از خودت باز کن مادر.

مکثی کرد و بعد گفت:

- جنازه جعفر پیدا شده.

اختر خاموش پسر را نگاه کرد. طبل‌ها می‌کوفتند.

(آبیار، ۱۵: ۳۲۳-۳۲۲)

در کتاب اختر و روزهای تلواسه نیز همین گونه ماجرا بیان شده، ولی به جای جعفر نام یوسف آمده است. در فیلم شیار ۱۴۳ الفت در سرزمین کشاورزی و در حال پخش بذر بر زمین است که فردوس می‌آید می‌گوید:

- چه خوب شد رادیو رو از کمرت واکردی ... یونس برگشته، سید علی زنگ

زد. (دقیقه ۰۰:۱۲۵ فیلم شیار ۱۴۳)

۲۲. در رمان چشم سوم و کتاب اختر و روزهای تلواسه خبری از چگونگی کشف پیکر فرزند اختر نیست، ولی در فیلم می‌بینیم که یونس به خواب سربازی می‌رود و محل دفن پیکرش را به آن سرباز نشان می‌دهد و سرباز نیز پیکر یونس را از زیر خاک در شیار ۱۴۳ بیرون می‌آورد.

۲۳. در رمان چشم سوم و کتاب اختر و روزهای تلواسه، هنوز اختر رادیو را از خود باز نکرده که خبر پیدا شدن پیکر فرزندش را به او می‌دهند، ولی در فیلم شیار ۱۴۳ الفت رادیو را باز کرده که بعد فردوس خبر پیدا شدن پیکر یونس را به او می‌دهد.

۲۴. در رمان چشم سوم و کتاب اختر و روزهای تلواسه، اختر چندین قالی می‌بافد، ولی در فیلم شیار ۱۴۳ الفت، قالی‌ای را که با یونس شروع می‌کند، این قالی بافتنش تمام نمی‌شود تا آنکه خبر پیدا شدن پیکر یونس را می‌شنود و بعد از رؤیت فرزندش به خانه برمی‌گردد و قالی را تمام می‌کند.

۲۵. در رمان چشم سوم ماجراهای اسیر شدن و بخشی از دوران اسارت بیجاری‌ها آمده، ولی این قسمت در کتاب اختر و روزهای تلواسه حذف شده؛ در فیلم شیار ۱۴۳ علاوه بر دوران اسارت خبری از صحنه‌های جنگی و زدوخوردهای آن هم نیست.

۲۶. در رمان چشم سوم و کتاب اختر و روزهای تلواسه، مش باقر نامی، پایان جنگ را به اختر خبر می‌دهد، ولی در فیلم شیار ۱۴۳ سید علی است که خبر پایان جنگ را به الفت می‌گوید.

۲-۵- نوع اقتباس فیلم شیار ۱۴۳ از رمان چشم سوم و کتاب اختر و روزهای

تلواسه

بعد از قیاس رمان چشم سوم و کتاب اختر و روزهای تلواسه و مقایسه آن با فیلم شیار ۱۴۳ و بررسی نقاط اشتراک و افتراق آن‌ها می‌توان نوع اقتباس فیلم شیار ۱۴۳ را اقتباسی «آزاد» نامید؛ زیرا فیلم‌نامه‌نویس و کارگردان، مکان داستان رمان و کتاب را از بیجار به کرمان تغییر داده، از طرف دیگر دانش‌آموزان دبیرستانی، رمان و کتاب را به شاغلینی در معدن بدل کرده، با تقلیل شخصیت‌ها، شخصیت‌های جدیدی در بستر فیلم باز می‌آفریند تا روند دراماتیک اثر را تولید نماید؛ به فرض مثال برای الفت خواهری قائل می‌شود که این خواهر،

دختری دارد و یونسش عاشق این دختر است؛ از سوی دیگر فیلم‌نامه‌نویس در برخی از قسمت‌های کتاب دست می‌برد و آن‌ها را حذف می‌کند تا سرعت داستان فیلم بیشتر شود. همانند حذف صحنه‌های جنگی و دوران اسارت؛ در جای دیگر برای پیشبرد داستان خود در بطن اثر، افراد و شخصیت‌های نویی را می‌آفریند همانند حسین آقا تلفن چی یا ننه جان یا سربازی که جزء گروه تفحص است و بعد از رؤیای صادقه‌ای که می‌بیند، محل دفن پیکر یونس را می‌یابد.

در شیوه‌ی روایت رمان و کتاب نیز شاهد داستانی خطی‌ای هستیم که راوی آن دانای کل است. حال آنکه کارگردان فیلم از روند پس‌نگاه^۲ استفاده می‌کند و برای پیشبرد داستان و مستند جلوه دادن اثر خود، گروهی مستندساز را در فیلم قرارداد که ما از خلال پرسش و پاسخ‌هایی که میان خبرنگار و شخصیت‌های اصلی اثر رد و بدل می‌شود، پی به شخصیت الفت و فرزند شهیدش یونس ببریم؛ همچنین کارگردان بدون ترس و واهمه‌ای برای از دست دادن مخاطب و لو رفتن اثر، فینال فیلم را در بدو شروع آن قرار می‌دهد و روشی بر خلاف روش کتاب در پیش می‌گیرد؛ در کل می‌توان گفت رمان و فیلم، اثری انسانی هستند و صبر و استقامت مادران در پشت میدان‌های جنگ را بیان می‌کنند. آری جنگ برای اختر رمان و الفت فیلم فقط جای خالی یونس و انتظار اوست؛ نه چیزی بیشتر و نه چیزی کمتر.

فیلم‌نامه‌نویس فیلم شیار ۱۴۳ همان نویسنده رمان چشم سوم و کتاب اختر و روزهای تلواسه است. این فیلم‌نامه‌نویس سال ۸۵ رمان چشم سوم را می‌نویسد و در سال بعد کتاب اختر و روزهای تلواسه را به چاپ می‌رساند و در سال ۹۲ فیلمی بر مبنای همین رمان و کتاب، کارگردانی می‌کند. او برای آنکه بتواند اقتباس موفق‌تری از روی رمان و کتاب داشته باشد، قبل‌تر تغییراتی را روی رمان چشم سوم انجام می‌دهد و حجم زیاد رمان را کم می‌کند - یعنی آنکه شخصیت‌های محوری رمان چشم سوم را کاهش می‌دهد و آن‌ها را از سیزده به هفت نفر می‌رساند. برخی از فصل‌های رمان را که به انسجام و سرعت اثر لطمه وارد می‌کند، حذف می‌نماید - قسمت‌های دوران اسارت بیجاری‌ها در زندان موصل و خاطرات آن دوران. از سوی دیگر برای آنکه مفهوم انتظار را به اثر خود ببخشد و بار عاطفی اثر را بالا

ببرد، نام رضا جعفری را به یوسف رضوان تبدیل می‌کند تا برای خواننده، یاد یعقوب و یوسف را زنده نماید که نتیجه این کار کتابی به نام اختر و روزهای تلواسه می‌گردد، ولی گویا باز انسجام مد نظر فیلم‌نامه‌نویس و کارگردان در این کتاب، برای بدل شدن به یک فیلم سینمایی، وجود نداشت پس دوباره در متن اثر تغییراتی را ایجاد می‌نماید و برای دادن انسجام بیشتر به فیلم دست به کاهش دوباره شخصیت‌های کتاب می‌زند و آن‌ها را به ۴ نفر تقلیل می‌دهد و برای ایجاد انسجام روایت و مرکز قرار دادن شخصیت اصلی که اختر، کتاب اختر و روزهای تلواسه است از پرداختن به داستان‌های موازی در فیلم اجتناب می‌کند و برای آنکه فیلمی مادرانه را تولید نماید از پرداختن به صحنه‌های جنگ کاملاً اجتناب می‌کند و به چند صحنه آرشویی بسنده می‌کند. از طرفی مفهوم انتظار مدنظر کارگردان در کتاب اختر و روزهای تلواسه به خوبی از کار در نیامده چون رادیو که به مثابه حایلی میان الفت و پسرش بود تا لحظه پیدا شدن فرزند حضور فیزیکی دارد. پس کارگردان و فیلم‌نامه‌نویس برای آنکه این مفهوم با داستان یعقوب و یوسف گره‌ای محکمتر خورده باشد، چند قسمت کتاب را در فیلم پررنگ‌تر می‌کند و رادیو را حذف. قسمتی از فیلم که نسبت به کتاب پررنگ‌تر می‌شود؛ زمانی است که الفت دلتنگ برای رفع دلتنگی به کارخانه می‌رود و در آنجا میان الفت و سید علی سخنانی رد و بدل می‌شود. (دقیقه ۵۰:۰۰ فیلم شیار ۱۴۳)

بعد از این الفت مدتی با خود کلنجر می‌رود تا کم‌کم اختر کتاب اختر و روزهای تلواسه به الفت مدنظر کارگردان فیلم شیار ۱۴۳ بدل شود و در جریان رفتن پیش سرکتاب باز کن الفت هرچند با اصرار حسین آقا تلفن چی نزد سرکتاب باز کن می‌رود، قبل از رسیدن نوبتش به اشتباه خود پی می‌برد و آن مکان را ترک می‌کند تا آنکه لیاقت دیدن روی فرزند را در خواب می‌یابد و با تشر فرزند پی می‌برد که مانع میان او و فرزندش همین رادیوست و گرنه یونسش همیشه پیش او بوده و چون رادیو باز می‌شود یونس پیدا می‌شود و بعد از آنکه الفت پیکر فرزندش را که حال در پارچه‌ای کفنی به اندازه کودکی است، در آغوش می‌گیرد. گویی که دوباره از نو یونسش به دنیا آمده و روند چرخه ایستای زندگی او باز به حرکت درمی‌آید و دوباره جهان ایستاده برای الفت به حرکت درمی‌آید؛ نماد این رکود، قالی‌ای است که از زمان کودکی یونس بر روی دار است و تمام نشده ولی به یمن آمدن دوباره

یونسش بافت قالبی به پایان می‌رسد و در صحنهٔ آخر الفت آن را از روی دار به پایین می‌آورد، آری دوباره زندگی برای الفت به جریان افتاده.

در کل می‌توان گفت فیلم شیار ۱۴۳، فیلم سه پرده^۳ ساده ای است که در حدود نیم ساعت اول به معرفی و شناساندن شخصیت‌ها به مخاطبان می‌پردازد؛ در پنجاه دقیقه بعد - که همان پرده دوم است - مخاطبان را درگیر ماجرا می‌سازد و در ده دقیقه پایانی - که همان پرده سوم است - ماجرای فیلم به طور کلی جمع می‌شود.

در اصل موفقیت فیلم شیار ۱۴۳ نسبت به رمان چشم سوم و کتاب اختر و روزهای تلواسه را می‌توان در دو امر جستجو کرد؛ نخستین آن تأثیرپذیری اثر از واقعیت است؛ زیرا همان‌گونه که می‌دانیم:

«یکی از مهم‌ترین مسایل، در میان مسایل بی‌شمار مربوط به سینما، مساله تأثیر واقعیت در تماشاگر فیلم است... فیلم با نواهایی از دلایل واقعی با ما سخن می‌گوید و در سخنش از این استدلال بهره می‌گیرد.» (جوینی، ۶۳: ۸۴-۸۳)

فیلم‌نامه‌نویس و کارگردان فیلم شیار ۱۴۳ نیز با نزدیک شدن به داستان زندگی واقعی مادری که فرزندش مفقود شده، سعی کرده حس هم‌ذات‌پنداری بیننده را برانگیزد و با نشان دادن انتظار این مادر برای فرزندش نوعی همدلی میان بیننده با فیلم فراهم کند.

دومین امر، وام‌گیری کارگردان از فیلم سینمایی مهاجر حاتمی‌کیا است:

«در هر دو فیلم، یکی از دو انسانی که رابطهٔ عاشقانه و در عین حال معصومانهٔ داستان را شکل می‌دهند، در منطقه‌ای تحت محاصره دشمن گم می‌شوند. در هر دو فیلم شیئی هست که در کنار انسان‌ها جان می‌گیرد و شخصیت پیدا می‌کند: فیلم... [«شیار ۱۴۳»]، ... [رادپوی الفت] است. در فیلم «مهاجر» پهباد است که زنده است و پلاک دارد. در ... [«شیار ۱۴۳»] نرگس آبیاری قطع تعلق را در آن می‌یابد که ... [رادپوی را الفت از خود وا کند] و در «مهاجر»، پلاک‌ها را به گردن پهباد می‌آویزند ... و با تأملی بیشتر شواهد بسیار دیگری می‌توان یافت بر اینکه ... [آبیاری در فیلم «شیار ۱۴۳»] به «مهاجر» نظر داشته است.» (آوینی، ۱۳۹۳: ۱۰۷)

این امر است که فیلم آبیار را به اقتباسی زیبا و بی بدیل از رمان چشم سوم و کتاب اختر و روزهای تلواسه تبدیل می‌کند؛ فیلم‌نامه‌نویس و کارگردان شیار، چشم انتظاری مادران مفقودین را در وسع خود سعی کرده به صورت واقعی به تصویر بکشد؛ مادرانی که با نثار فرزندان‌شان آرامش را به ما هدیه دادند.

۳- نتیجه‌گیری

جنگ تحمیلی عراق علیه ایران یکی از محمل‌های مناسب برای نویسندگان و فیلمسازان است تا با آن دست به آفرینش‌های هنری بزنند. از این میان، خانم نرگس آبیار در کسوت نویسنده و هم در کسوت فیلم‌ساز دست به آفرینش هنری زده و نتیجه آن، نوشتن رمان چشم سوم و کتاب اختر و روزهای تلواسه و در نتیجه آن، اقتباسی سینمایی از روی این کتاب‌ها با نام شیار ۱۴۳ می‌باشد. در بررسی‌ای که بر روی این فیلم انجام شد، می‌توان نوع اقتباس فیلم از رمان چشم سوم و کتاب اختر و روزهای تلواسه را اقتباسی آزاد نامید؛ زیرا فیلم‌نامه‌نویس با تغییراتی - همچون حذف صحنه‌های جنگ و دوران اسارت شخصیت‌های اعزامی به تقلیل اعضای اعزامی به چهار نفر، تبدیل دانش‌آموزان دبیرستانی به شاغلانی در شرکت مس، تغییر مکان ماجرا از بیجار به کرمان و بالاخص با برجسته ساختن رابطه مادر و فرزندی خاص، از داستان - دنبال نزدیک شدن به هدف خاص خود است. آری فیلم‌نامه‌نویس به دنبال نشان دادن رابطه عاشقانه میان مادر و فرزندی است؛ همانند رابطه عاشقانه یعقوب و یوسف و حائل دیدار را رادیوی مادر می‌داند - البته این رادیو تا آمدن فرزند، همراه مادر است؛ ولی - در فیلم چون رادیو از کمر مادر باز می‌شود، مادر به فرزند خود می‌رسد. پس می‌توان تمام حذف و برجسته ساختن‌ها را در راستای هدف فیلم‌نامه‌نویس خلاصه کرد و او راهی جز اقتباس آزاد برای رسیدن به اهداف مد نظر نداشته است.

فهرست منابع

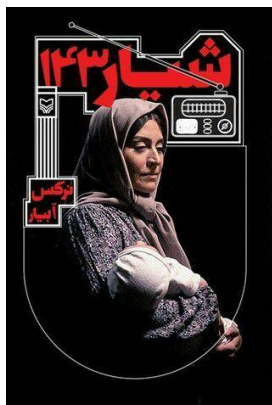
- ۱- آبیار، نرگس. (۱۳۸۵). *چشم سوم*. سندیج: پرتو بیان.
- ۲- آبیار، نرگس. (۱۳۸۶). *اختر و روزهای تلواسه*. تهران: تکا.

- ۳- آبیاری، نرگس. (۱۳۹۴). *شیار ۱۴۳*. چاپ دوم. تهران: سوره مهر.
- ۴- آوینی، مرتضی. (۱۳۹۳). *تماشاگاه راز*. چاپ سوم. تهران: واحه.
- ۵- ترابی، ضیاءالدین. (۱۳۸۹). *آشنایی با ادبیات مقاومت جهان*. تهران: بنیاد حفظ ارزش‌های دفاع مقدس.
- ۶- جنیکر، ویلیام. (۱۳۸۹). *ادبیات فیلم جایگاه سینما در علوم انسانی*. ترجمه محمدتقی احمدیان و شهید حکیمیان. چاپ چهارم. تهران: سروش.
- ۷- جواهری، مسعود. (۱۳۹۳). *آموزش مقدماتی سینما*، ج ۱. محصولی از سایت مدرن www.CineModern.ir
- ۸- جویانی، شهر روز. (۱۳۶۶). *سینمای نوین دفتر چهارم*. تهران: آوازه.
- ۹- خادمی کولابی، مهدی. (۱۳۹۱). *فرهنگ داستان نویسان دفاع مقدس*. تهران: شاهد.
- ۱۰- خیری، محمد. (۱۳۶۸). *اقتباس برای فیلم‌نامه*. تهران: سروش.
- ۱۱- دهخدا، علی اکبر. (۱۳۷۷). *لغت‌نامه دهخدا*، ج ۲. زیر نظر محمد معین و سید جعفر شهیدی. چاپ دوم. تهران: مؤسسه و چاپ دانشگاه تهران.
- ۱۲- دوائی، پرویز. (۱۳۶۹). *فرهنگ واژه‌های سینمایی*. چاپ سوم. تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- ۱۳- معین، محمد. (۱۳۸۶). *فرهنگ فارسی*، ج ۱. گرد آورنده عزیز الله عزیزاده. چاپ چهارم. تهران: ادنا.

مقاله‌ها، سایت و فیلم

- - پور شبانان، علیرضا. (۱۳۹۲). «نگاهی به تاریخچه اقتباس سینمایی از متون کلاسیک ادبیات فارسی». صص ۲۹۲-۳۰۳
- www.anjoman-farsi-pdf.com
- ۲- حمیدی فعال، پیمان. (۱۳۸۸). «از ادبیات تا سینما؛ از رمان تا فیلم». کتاب ماه ادبیات. شماره ۳. صص ۱۸-۳.
- ۳- <https://Www.fa.m.wikipedia.org>. شیار ۱۴۳. آخرین بازدید ۶/۷/۹۷ ساعت ۱۱:۰۰
- ۴- *فیلم شیار ۱۴۳*. (۱۳۹۲). محمدحسین قاسمی و ابوذر پورمحمدی. ۱:۳۴:۰۰. تولید ایران.

پیوست‌ها

۱- رمان چشم سوم را خانم نرگس آبیاری در سال ۱۳۸۵ برای اولین بار در سی‌وهفت فصل به چاپ رساند و سال بعد این رمان را با اندکی تغییر و حذف نسبت به اصل آن در کتاب اختر و روزهای تلواسه چاپ کرد. ایشان بعد از آنکه در سال ۱۳۹۲ فیلم سینمایی شیار ۱۴۳ را از روی رمان چشم سوم و کتاب داستان اختر و روزهای تلواسه تولید نمود، بار دیگر رمان چشم سوم را بدون هیچ تغییری با اصل رمان چشم سوم در کتابی به نام شیار ۱۴۳ در سال ۱۳۹۳ به چاپ رساند. این کتاب در اصل همان رمان چشم سوم است و همانند آن کتاب دارای سی‌وهفت فصل و داستان هم همان داستان رمان چشم سوم است.

۲- «گذشت زمان در سینما کارکردهای متعددی دارد یکی از این شگفتی‌های سینما همین مساله زمان و شیوه نمایش آن در سینماست؛ آنچه از نظر زمانی در عالم واقعیت امکان‌پذیر نیست به راحتی در سینما امکان‌پذیر است... این کار با تمهیداتی سینمایی مثل فلاش بک (Flash Back) یا فلاش فوروارد (Flash forward) میسر است.» (جوهری، ۹۳: ج ۱/ ۴۲-۴۱) در معنی پس نگاه یا فلاش بک (رجوع به گذشته) آمده که «تدبیری سینمایی در بیان قصه که طی آن فیلم واقعه زمان حاضر را رها می‌کند و (معمولاً از نظر یکی از قهرمانان داستان) به نقل اتفاقی در گذشته می‌پردازد» (دوائی، ۶۹: ۹۳) یا تکنیکی است در سینما «برای روایت و داستان‌پردازی که به معنی بازگشت به گذشته است.» (جوهری، ۹۳: ج ۱/ ۴۲) یا به عبارت دیگر «ارائه صحنه‌ای به صورت نمایشی [است] که رویداد یا حادثه‌ای را که در گذشته رخ داده ... نشان.... دهد و هدف از آن، ایجاد رابطه‌ای... میان آن واقعه و وقایع جاری فیلم باشد.» (جنیکز، ۸۹: ۱۹۴)